

Strategie kosmopolitní versus regionální identity jako dialog se současným světem na příkladu Sorokinových hrdinů

A Strategy of Cosmopolitan Versus Regional
Identity as a Dialogue with the Contemporary
World on the Example of Sorokin's Heroes

Michaela Pešková

Abstrakt:

Článek popisuje formování osobní identity hrdinů románů Vladimira Sorokina *Den opričníka*, *Telurie* a *Manaraga* buď jako kosmopolitní, nebo jako regionální coby strategie přežití v měnících se podmínkách současného světa. Komparace vývoje postav ukazuje na posuny v aktuálních (anti)globalizačních procesech obecně. Výklad zahrnuje přidružená témata, jako je koncová identita, nomádství, nacionalismus a postnacionalismus. Při analýze textů byly využity i kvantitativní metody zkoumání a výsledky bádání jsou prezentovány mimo jiné prostřednictvím různých nástrojů vizualizace informací. V tomto směru si článek klade za cíl otevřít diskusi, zda jsou tyto metody pro soudobou literární vědu akceptovatelné a přínosné.

Abstract:

The article describes the formation of the personal identity of the heroes of Vladimir Sorokin's novels *Day of the Oprichnik*, *Teluria* and *Manaraga*, either as cosmopolitan or as a regional strategy for survival in the changing conditions of today's world. A comparison of character development points

to shifts in current (anti)globalization processes in general. The interpretation covers associated topics such as finite identity, nomadism, nationalism, and post-nationalism. Quantitative research methods were also used in the analysis of the texts, and the research results are presented, among other things, through various information visualization tools. In this regard, the article aims to open a discussion on whether these methods are acceptable and beneficial for contemporary literary science.

Klíčová slova:

současná ruská literatura, Vladimir Sorokin, regionalismus, kosmopolitismus, nacionalismus, osobní identita

Key Words:

contemporary Russian literature, Vladimir Sorokin, regionalism, cosmopolitanism, nationalism, personal identity

Konstrukce osobní identity ve vztahu k typu společenského uspořádání, v němž jedinec žije, je jedním z ústředních témat próz ruského spisovatele Vladimira Sorokina z poslední doby. Tři z těchto próz, romány *Den opričníka* (2008), *Telurie* (2013) a *Manaraga* (2017), vesměs fúze utopie, antiutopie a dystopie na prostoru Ruska, Evropy a světa, považujeme za vzájemně propojené, časově návazné, polemizující a vůči tématu nejvíce a v podstatě systematicky výmluvné. Dané texty zobrazují, při jistém zjednodušení, tři varianty společenského režimu: *Den opričníka* totalitu v Rusku nedaleké budoucnosti, anarchii a vznik nových geopolitických útvarů po rozpadu Ruska v *Telurii* a svět propojený globalizací po zániku Ruska v *Manaraze*. Hlavní hrdinové románů budují svoji osobní identitu jako dialog (anebo jeho absenci) mezi „já“, „my“, regionem, státem a světem a docházejí ke dvěma základním výstupům: k identitě regionální, nebo k identitě kosmopolitní. Cílem stati je vyzorovat a interpretovat vývojovou dynamiku příklonů k regionalismu nebo kosmopolitismu coby nosných strategií přežití vzhledem k měnícím se podmínkám současného světa. Jak známo, Vladimir Sorokin je mistrem ve střídání stylů

a perspektiv; je pro něj typická nekonečná kombinatorika, což se projevuje i ve vybraných prózách. Domníváme se, že koncipování sledovaných textů coby určité teze – antiteze – nivelizace je autorským záměrem ovlivněným ještě dědictvím konceptualismu. Ovšem přes tento racionalismus mají sledované texty výraznou výpovědní hodnotu: jak o stavu současného světa a fungování individua v něm, tak o aktuální podobě Ruska.

Jako vědecké metody bádání jsme použili i metody kvantitativní, zejména morfologickou analýzu tematických slov a jejich vah a porovnání frekvence lemmat (více viz Čech, Popescu, Altmann 2014, Kubát 2015, Změlík 2015, Změlík 2018). Předkládáme také návrhy na prezentaci výsledků výzkumu pomocí několika vizualizačních nástrojů (tabulky, grafy, diagramy, infografika). Paralelním cílem stati, mimo cíle literárně-vědné, je tedy i cíl metodický: ověřit, zda jsou dané kvantitativní metody pro danou oblast výzkumu nosné a zda je vizualizace informací k užitku, či nikoli. Záměrně nabízíme větší množství těchto nástrojů s tím, že některé mohou být příliš banální nebo představují slepou cestu. Posouzení míry jejich efektivity ponecháváme na posouzení odborné obci.

Výchozí situace románů

Z kvantitativní analýzy provedené v aplikaci Quitaup (Cvrček, Čech, Kubát 2020) můžeme de facto identifikovat základní nastavení jednotlivých textů. Morfologická analýza tematických slov a jejich vah ukazuje následující frekvenci slov:

Den opričníka

Slovo	Sl. Druh	TW (primární TC)	TW (sekundární TC)
Батя	PROPN	0.0069	0.0040
меня	PROPN	0.0032	0.0022
Государь	PROPN	0.0029	0.0020
мы	PROPN	0.0026	0.0019
мне	PROPN	0.0022	0.0017
нас	PROPN	0.0014	0.0013
дело	PROPN	0.0011	0.0012
они	PROPN	0.0008	0.0010
Государыня	PROPN	0.0001	0.0007
наш	PROPN	0.0000	0.0006

Tabulka 1: Významná tematická slova a jejich váhy ve *Dni opričníka*.¹

¹ „Тематическая концентрация (TC) выjadруje míru zaměřenosti textu na hlavní téma či témata, přičemž ústřední téma je detekováno pomocí tzv. tematických slov. Výpočet je založen na vlastnostech rankové frekvenční distribuce slov a h-bodu. Autosémantická slova vyskytující se v pásmu nad h-bodem (tj. slova, jejichž rank je nižší než h-bod) jsou považována za tzv. tematická slova. [...] *QuitaUp* kromě hodnoty TC zobrazuje také jednotlivá tematická slova a jejich váhy (TW).“ Vzorce výpočtu TC a TW a definice h-bodu viz: Cvrček, Václav, Čech, Radek, a Miroslav Kubát. 2020. „*QuitaUp* – nástroj pro kvantitativní stylometrickou analýzu.“ Czech National Corpus and University of Ostrava. <https://korpus.cz/quitaup/>.

Telurie

я	PROPN	0.0056	0.0029
мне	PROPN	0.0012	0.0008
было	PROPN	0.0008	0.0006
только	PROPN	0.0008	0.0006
Да	PROPN	0.0007	0.0006
уже	PROPN	0.0006	0.0005
нас	PROPN	0.0006	0.0005
Фома	PROPN	0.0006	0.0005
Роман	PROPN	0.0005	0.0005
мы	PROPN	0.0004	0.0004
Не	PROPN	0.0004	0.0004
когда	PROPN	0.0004	0.0004
был	PROPN	0.0003	0.0004
Рихард	PROPN	0.0001	0.0003
мой	PROPN	0.0001	0.0003
голове	PROPN	0.0001	0.0002
стал	PROPN	0.0001	0.0002
Алексей	PROPN	0.0000	0.0002
гвоздь	PROPN	0.0000	0.0002

Tabulka 2: Významná tematická slova a jejich váhy v *Telurii*.

Manaraga

меня	PROPN	0.0043	0.0025
Я	PROPN	0.0040	0.0024
мне	PROPN	0.0023	0.0016
уже	PROPN	0.0012	0.0010
только	PROPN	0.0011	0.0010
их	PROPN	0.0008	0.0008
Они	PROPN	0.0006	0.0007
был	PROPN	0.0005	0.0007
Геза	PROPN	0.0005	0.0007
Толстой	PROPN	0.0004	0.0007
еще	PROPN	0.0004	0.0006
мы	PROPN	0.0003	0.0006
они	PROPN	0.0003	0.0006
нас	PROPN	0.0002	0.0005
было	PROPN	0.0001	0.0005
Не	PROPN	0.0001	0.0005
всегда	PROPN	0.0000	0.0005

Tabulka 3: Významná tematická slova a jejich váhy v *Manaraze*.

Ve *Dni opričníka* tvoří rámeč vyprávění popis společnosti založené na hierarchické struktuře s opěrnými body v osobách vůdců: v čele opričníků stojí Táta (Батя), v čele státu Gosudar (Государь) a po jeho boku Gosudarka (Государыня). „My“ v součtu převažuje nad „já“ i „oni“. Východisko románu tvoří vztah Gosudar – my – já – úkol (дело) – oni.

V *Telurii* zaznamenáváme více výskytů „já“ než „my“, ovšem toto „my“ – vzhledem k tomu, že kniha sestává z 50 kapitol pokaždé s jiným příběhem a vypravěčem – není jedno, označuje „my“ mnohá. „My“ není předdefinováno, „já“ ho hledá. Telurový hřebík (гвоздь) zatlučený do hlavy způsobuje naplnění snů a je symbolem různých nástrojů k dosažení blaha. Zjednodušeně můžeme říci, že román je postaven na schématu já – my – hřebík (гвоздь) – hlava (голова).

Z rozložení tematických vah sloz v *Manaraze* vyplývá egocentrismus („já“, „mě“, „mně“, „Géza“). „My“ zde označuje nejčastěji členy organizace Kuchyně, pro niž hlavní hrdina Géza pracuje: griluje pro bohaté klienty na hořících rukopisech ruských autorů. Nevzniká zde žádná čitelná vztahová struktura reprezentovaná konkrétními lexémy. To má svůj důvod: *Manaraga* líčí svět fluidní, těkavý, s proměňujícími se vazbami.

Kdybychom pro situaci románů použili vizuální metafory, pak by *Den opričníka* vystihla pyramida s atributy jako centralismus, vertikálnost, jednota, hierarchie, organizovanost, řád, staticčnost, neměnnost, oploštěnlost, kolektivismus. Pro *Telurii* je nejvhodnějším přirovnáním schéma patchworku: decentralizace, horizontálnost, nejednotnost, heterogenita, chaotičnost, proměnlivost, dynamika, alterita, složitost, individualismus. Globální společnost v *Manaraze* se podobá síti nebo rhizomu de facto se stejnými charakteristikami jako v případech patchworku, ale s vyšším počtem splynutí vedoucích až k nivelizaci.

Rozdílnost výchozí situace textů můžeme představit v podobě kategoriálního systému:

	<i>Den opričníka</i>	<i>Telurie</i>	<i>Manaraga</i>
centrum	centralizace	decentralizace	nečitelnost center
hierarchie	vertikála moci	horizontála moci	nečitelnost hierarchie
ideologie	totalita	anarchie	nečitelnost ideologie / konzumní společnost
vizuální metafora struktury společnosti	pyramida	patchwork	sít / rhizom
dynamika	statika	dynamika	fluidnost
organizace	řád	chaos	nečitelnost organizace / stínové struktury
jednota	jednota na úrovni státu	individualizace / komunitnost	individualizace / komunitnost
dějinné stádium	imperialismus	postimperialismus	globalizace
nacionalismus	nacionalismus	postnacionalismus	transnacionalismus
etnicita	etnocentrismus	multikulturalismus	etnorelativismus
osobní identita hlavních hrdinů	sloučená s národní identitou	individuální	hybridní, operativní, mimikry
koncová identita hlavních hrdinů	státní	různě široká (od světové po poustevnickou)	světová
pohyb	dostředivý	odstředivý	těkavý
	nacionalismus	regionalismus	kosmopolitismus

Tabulka 4: Kategoriální systém výchozí situace románů.

Osobní identita

Pro příklon buď k regionalismu, nebo kosmopolitismu se jako klíčový jeví vztah jedince k nějaké vyšší správní entitě a vymezení jeho koncové identity. Poměr jedince a státu lze vyjádřit pomocí množin:

jedinec

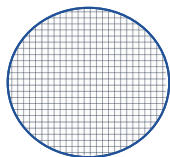

stát

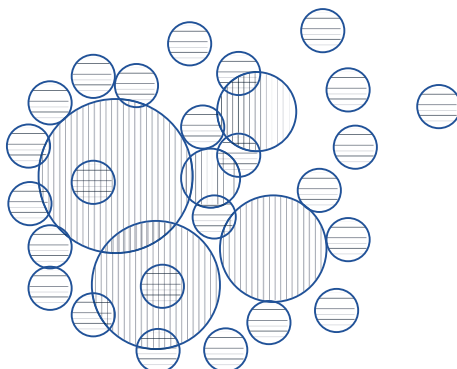

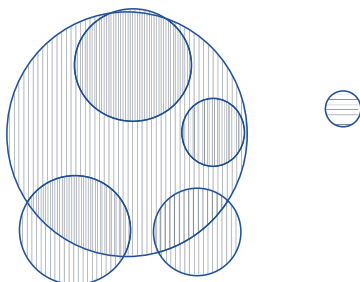
Den opričníka: spojené množiny, splynutí jedince se společností/národem/státem

Telurie: pestré variety od splynutí jedince se společností/státem/národem až po úplné odpoutání, mnohost společností i individuí.

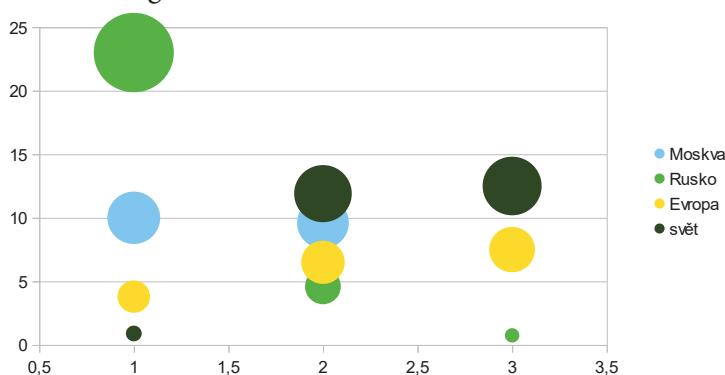

Manaraga: nulový průnik jedince a společnosti/státu/národa (hlavní hrdina), mimoběžnost, nezávislá existence ve vztahu k různým vyšším entitám.

Koncová identita je nejvyšší entita, k níž se lidé cítí být vázáni. Ve *Dni opričníka* je to pro hlavního hrdinu uzavřená a izolovaná Rusko, které neopouští a jež mu supluje celý svět. Koná jen vnitrostátní přesuny a spokojí se s lokálním trhem. Jednoznačně se cítí být Rusem, vše ruské je „jeho“ a je mu milé a posvátné. V *Telurii* se svět dává do pohybu v novodobém stěhování národů, vše se znejšťuje a koncová identita není předem definována. Lidé opouštějí své domovy, aby našli lepší a bezpečnější místa. Ad hoc volí různé strategie, k jakému celku se vztahovat. Sorokin uvádí různé možnosti: od světové koncové identity přes státní, regionální, městskou, venkovskou, komunitní, rodinnou až po poustevnický a asketický život mimo civilizaci. Etnická identita postav má mnoho variant: kromě řady národních i podobně identitně vnímané občanské, kdy stát typu ethnos ze *Dne opričníka* střídá stát typu demos (obyvatelé Telurie, Kolmoskovie, SSSR apod.). Mimo to tvoří populaci Evropy i mimolidské bytosti (malí, velcí, kentauři, údy atd.). V *Manaraze* žije hlavní hrdina identitou světovou: celoplanetárně střídá lokality, vlastní několik pasů, používá mnoho jazyků. Bydlištěm jsou mu hotely, terminály a letadla. Svou vlastní etnickou identitu nedokáže určit. Říká si sice Rus, ale toto slovo je se svým původním významem rozpojeno: označuje kuchaře, který griluje na knihách ruských spisovatelů.

Koncovou identitu potvrzuje výskyt signifikantních slov zaznamenaný do bublinového grafu:

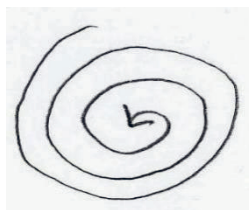

Graf č. 1: Koncová identita: výskyt signifikantních lemmat v přepočtu na 10 000 slov
1) *Den opričníka*, 2) *Telurie*, 3) *Manaraga*.

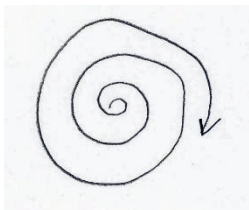
V prvním případě vidíme zbytnění významu Ruska (Moskvy), marginalizaci Evropy a ještě více světa. Ve druhém případě slovo svět domínuje, ale především díky digresivním úvahovým pasážím o stavu světa. Pozornost k Evropě roste, k Rusku klesá. Z grafu není patrný regionalismus; v *Telurii* se vyskytuje mnoho lokalit se starými i novými názvy (viz mapa č. 1 níže), k nimž se jedinec vztahuje, koncová identita je tu různě široká. V *Manaraze* už Moskva vůbec není zmíněna, Rusko neexistuje, jsou uvažovány jen Evropa a svět.

Bytí na cestě

Téma regionalismu a kosmopolitismu bezprostředně souvisí také s tím, jak se lidé po světě pohybují. Pro sledované romány můžeme charakter pohybu zobrazit pomocí piktogramů. Ty působí poněkud zjednodušeně – v dalším bádání budou zpracovány a interpretovány podrobné mapy a mentální mapy.

Obrázek 1: Dostředivý pohyb ve *Dni opričníka*.

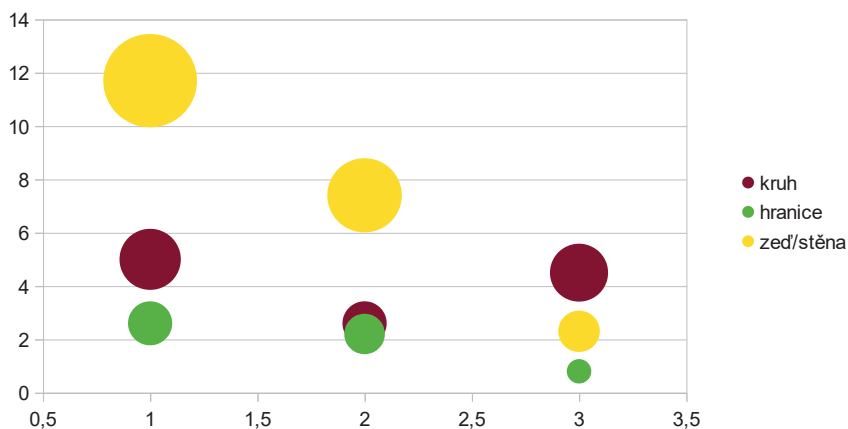

Obrázek 2: Odstředivý pohyb v *Telurii*.

Obrázek 3: Těkavý pohyb v *Manaraze*.

Způsob pohybu a propustnost prostoru je také různá. Je to patrné z frekvence sémanticky významných slov:

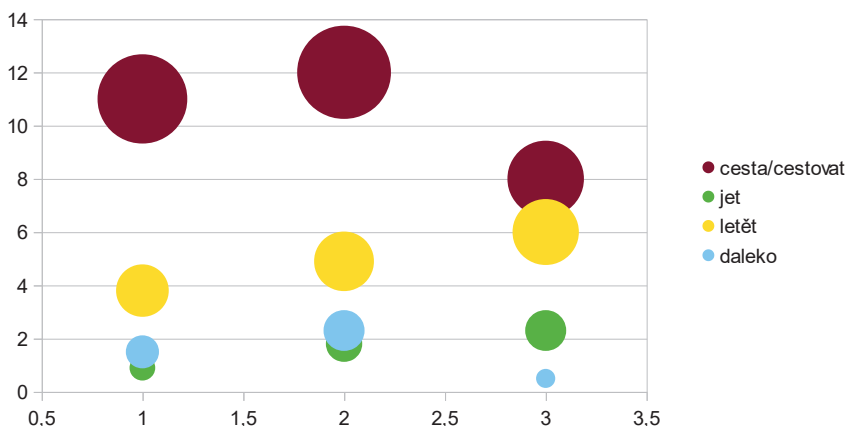

Graf č. 2: Způsob pohybu a propustnost prostoru: výskyt signifikantních lemmat v přepočtu na 10 000 slov 1) *Den opričníka*, 2) *Telurie*, 3) *Manaraga*.

Tradičně můžeme rozlišit dva archetypální stavy: bytí na místě (lidé usedlí, zemědělství) a bytí na cestě (nomádství). U Sorokina je, zdá se, cesta strategií přežití pro všechny hrdiny a půdorys cesty je kompozičním principem všech textů. I ve *Dni opričníka* je hlavní hrdina opričník Pařez celý den na cestě. Její cíl je ovšem jasný a rutinně se opakuje: dostat se do ústředí moci, nejlépe do Kremlu, přivinout se ke Gosudarovi a komunitě, dát se prostoupit systémem. Každodenně opisuje obdobný kruh:

vyrazí ze své usedlosti, plní řetězec státních úkolů a večer se setkává s ostatními opřičníky v samém středu říše. Slovo „kruh“ se v textu pojí jak s pohybem, tak s organizací prostoru i společnosti (Gosudarův Vnitřní kruh). Coby prominent režimu cestuje rychle a komfortně, mercedesem a v přednostních silničních pruzích – prostor mu tedy neklade žádný odpor, dveře jsou mu všude otevřené. Běžným občanům státu však ano: volný pohyb omezují zdi, brány, kontroly, propustky i institut vyhnanství. Hranici země bezpečně brání Velká ruská stěna. V *Telurii* se hrdinové snaží z nevyhovujících životních podmínek prchnout takřka kamkoli „jinam“, rozetnout kruh, v němž byli lapeni. Zdi jsou částečně pobořeny, některé dveře otevřené, jiné zavřené, některé hranice porézní, jiné nikoli. V *Manaraze* kategorie cíle cesty neexistuje, cesta je cílem, protože hrdina Géza kvůli své nelegální činnosti může unikat pronásledování jen nestálými přesuny. Pojem hranice je takřka irelevantní, hrdina je překonává letecky a obvykle si toho ani nevšimne. Z centrálních zdí zbyly trosky, slovo „stěna“ se vyskytuje při popisu soukromých rezidencí.

Z dalšího grafu frekvence lemmat vidíme, že „cesta“ opravdu ve vyprávěních dominuje. Nižší četnost lexému v *Manaraze*, což by mohlo být překvapivé, svědčí spíše o tom, že bytí na cestě je normální bezpříznakový stav, o němž už se nemusí mluvit.

Graf č. 3: Cesta: výskyt signifikantních lemmat v přepočtu na 10 000 slov 1) *Den opřičníka*, 2) *Telurie*, 3) *Manaraga*.

Podle výskytu lexému „letět“ rychlost pohybu evidentně narůstá, i když v *Telurii* je to trochu zavádějící: let se týká především letu prezidenta Telurie na křídlech Altajem, ostatní hrdinové se prostorem spíše prodírají, často na domácky zkonstruovaných samohybech a i mimo cesty. Kvůli svízelnosti putování se postavám *Telurie* může jevit vše daleko – svět se po „výbuchu“ jakoby zvětšil, kdežto hrdinovi *Manaragy* se jeví vše blízko, i když to neodpovídá objektivním vzdálenostem – s globalizací se svět naopak smrskl. V *Manaraze* cestování nabývá přímo charakteru novodobého nomádství. Celoplanetárním nomádstvím, které je Gézovým modem *vivendi*, se rozumí pohyb v teritoriálním, sociálním i virtuálním smyslu (Šljakov 2020, 65). Je projevem postindustriální konzumní společnosti, kdy lidé putují za zábavou, přemísťuje se zboží. Pro postindustriální nomádství jsou typické růst rychlosti a frekvence přesunů, krátkost a simulovanost kontaktů, stírání hranic mezi domovem a prací. Globalizace a nomádství jsou spojitě nádoby. Globalizace nutí lidi k mobilitě, její podstatou je šíření, pohyb, migrace. Ve světě se přerozděluje ekonomická prosperita, cestování je tedy v podmínkách turbulentní reorganizace ekonomického života nezbytné rovněž pro zajištění obživy.

Kosmopolitismus versus regionalismus

Kosmopolitismus se tedy rozšiřuje s globalizací a s přidruženými fenomény, jako je postindustrialismus a postnacionalismus. Jak podtrhuje Beller (2012, 312), konec bipolárního režimu konfrontoval lidstvo s kulturně a strukturálně zcela odlišným světem – a s renesancí kosmopolitismu. S globalizací kosmopolitismus už není záležitostí elitářského, individualistického a etnocentrického konceptu, ale modelem chování, který tvoří základ v globální komunikační společnosti. Géza je světoběžníkem zcela přirozeně, nemůže ve své profesi jinak než létat po celém světě. Nejedná se ale o kosmopolitismus, který by hrdinovi přinášel nové poznání. Cesta už není spojena s viděním nevidaného, neznámo

v podstatě neexistuje. Všeobecné sdílení a dostupnost informací neza-kládají potřebu něco objevovat a preferovat osobní zkušenost. Na hlubší proniknutí do cizích kultur se rezignuje. Pro kontakt se světem není nutné opouštět „své křeslo“ (Attaki 1993, 61) před televizní obrazovkou, počítačem. Později kontakt se světem zprostředkovává chytrý telefon („mobilo“, „rozumbrada“) a v případě Gézy rovnou mozkové implantáty vševědoucích „chytrých blech“. V *Manaraze* pozorujeme fenomén, který bychom mohli nazvat lokálním či regionálním kosmopolitismem. Svět přichází za člověkem na jeho místo: zprávy a technologické novinky jsou každému okamžitě k dispozici, vybavení domácností pochází z různých koutů světa, jedí se lahůdky mezinárodní kuchyně. Skoro každé prostředí je multikulturní a multietnické.

Vrátíme-li se v čase k situaci *Telurie*, ta předchází *Manaraze* a líčí právě se rozpadající bipolární svět velkých a jasně odlišených bloků. Nové pořádky se ještě neustavily. Osobním řešením pro hrdiny je přečkat celosvětové turbulence uchýlením se do menších celků, ba do osamění, přijmout lokální identitu. Vznikají nové státní či jiné útvary, s nimiž se lidé identifikují podle vlastní potřeby. Sorokin postimperiální rozdělení světa částečně domýšlí v duchu aktuálních separatistických pnutí. Zachycuje přechodný stav, kdy každý subjekt, založený nejen na národnostním principu (Bavorsko), ale například i na principu ideologickém (skanzen SSSR) nebo výrobním (*Telurie*), má právo na samostatnou existenci a sebeurčení. Regionalismus jako strategie přežití je bezesporu reakcí na geopolitickou krizi.

Regionalismus je zjevný z mapy Evropy a Ruska podle románu.

Ve *Dni opričníka* jsou kosmopolitní a regionální irelevantními kategoriemi. Ruský svět coby jediný možný nahrazuje hrdinovi celý svět, takže kosmopolitismus a regionalismus se vlastně nerealizují, respektive splývají. Převažuje koncept nacionální a monokulturní.

Nacionalismus, regionalismus a kosmopolitismus souvisejí s určitým typem existenciálních pocitů. Ty shrneme nejprve v infografice a pak ve Vennově diagramu:

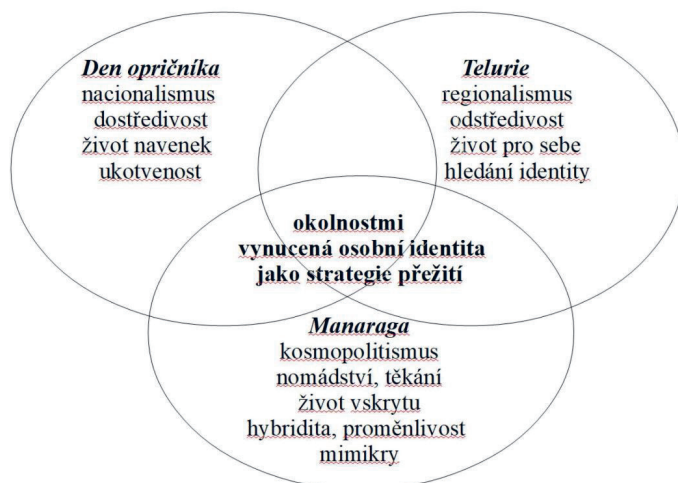
Мапа 1: Podoba Evropy podle *Telurie*.²

² Morozova, Katja, a Nastja Jarova. 2013. „Альтернативная карта России и Европы по «Теллурии» Сорокина.“ *LOOK AT ME*. Dostupné 31. 5. 2022. <http://www.lookatme.ru/mag/how-to/books/197235-sorokin-map>. Мапа je interaktivní.

Obrázek 4: Infografika: Nacionalismus, regionalismus a kosmopolitismus v Sorokinových románech ve spojitosti s existenciální složkou.

Graf č. 4: Vennův diagram: Nacionalismus, regionalismus a kosmopolitismus v Sorokinových románech ve spojitosti s identitní složkou.

Z analýzy primárních textů i z obecných závěrů vyplývá, že jak kosmopolitismus, tak regionalismus jsou hodnotově ambivalentní, respektive obojaké, a to ze své podstaty i jako prožívané různými subjekty. Od kosmopolitismu se očekávalo, že zvýší toleranci a rozšíří demokracii. Zároveň však způsobil akulturaci a oploštělost. Gézovi sice přináší požitky, zároveň ho ale zbavuje domova a mění ho ve štvance. Regionalismus je oslavou tradice, jednoduchosti a prostoty, nestrojené spontaneity. Akcentováno je společenství s vysokým stupněm solidarity, moudrosti a selského rozumu (Beller 2012, 412). V *Telurii* se to projevuje například utopickými osadami nebo pasážemi pastorální idyly. Směrem od centra k okrajům však také narůstá bezvýznamnost, nmodernost, státnost, zaostalost, nerozvinutost (Beller 2012, 278). Pro Sorokinovy hrdiny je přesun do regionu volbou, ale vyvolanou tlakem vnějších okolností. Ve *Dni opričníka* také ne všechny postavy hodnotí ruskou izolovanost pozitivně a ani s životem na periferii nejsou zvnitřněny, pokud tam jsou vynuceně z politických důvodů. Interpretace literárních textů potvrzuje, že identita regionální a kosmopolitní jsou vůči sobě původně kontrastní, ale novodobé podmínky tuto opozici do jisté míry relativizují (byťi všude „jako doma“, „lokální kosmopolitismus“).

Na závěr můžeme potvrdit, že identita regionální a kosmopolitní se, jak jsme předpokládali, u jedince odvíjejí coby strategie přežití od aktuálního stavu světa/společnosti a je jím v podstatě vynucená. Hrdinové hledají vlastně totéž: mají potřebu namísto „labyrintu světa“ nastolit „ráj srdce“ a schoulit se v „hlubině bezpečnosti“. V různých podmínkách to ale znamená pokaždé něco jiného: identifikaci se státem/národem, relokalizaci, světoběžnictví. Ke kategorii regionální a kosmopolitní je třeba přidat ještě kategorii nacionální, v níž se oba přístupy míchají.

Metodickým závěrem stati je, že kvalitativní metody výzkumu a vizualizace informací jsou pro literárněvědné bádání, v našem případě rozhodně přínosné. Jejich výhody a nevýhody ukazuje T-diagram:

+	-
exaktnost průkaznost objektivní výzkumné výsledky přehlednost strukturovanost originalita zpestření	zjednodušení podřízení se šabloně možná falešná interpretace neustálenost vizuálních symbolů pracnost

Graf 5: Výhody a nevýhody kvalitativního výzkumu a vizualizace informací v literárněvědném bádání.

Prostřednictvím daných technik lze některé jevy, zejména lexikální a sémantické, exaktně prokázat. Dané metody však představují jen pomůcku, nástroj pro zpřesnění analýzy a interpretace literárního díla, nelze je považovat za samospatitelné.

Literatura:

- Attali, Žak. 1993. *Na poroge novogo tysjačletija*. Moskva.
- Beller, Manfred, a Joseph Theodoor Leerssen. 2007. *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: a Critical Survey*. Amsterdam, New York: Rodopi.
- Cvrček, Václav, Čech, Radek, a Miroslav Kubát. 2020. „QuitaUp – nástroj pro kvantitativní stylometrickou analýzu.“ *Czech National Corpus and University of Ostrava*. <https://korpus.cz/quitaup/>.
- Čech, Radek, Popescu, Ioan-Iovitz, a Gabriel Altmann. 2014. *Metody kvantitativní analýzy (nejen) básnických textů*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Kubát, Miroslav. 2015. „Kvantitativní analýza žánrů.“ Disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci.

- Pešková, Michaela. 2020. „Vzaimootnošenije ponjatij «avtoimidž» i «geteroimidž» (k voprosu vosprijatija sociokul'turnych aspektov romanov).“ *Przeгляд wschodnioeuropejski* 11, č. 2: 265–74.
- Sorokin, Vladimir. 2009. *Den opričníka*. Praha: Pistorius & Olšanská.
- Sorokin, Vladimir. 2013. *Telurie*. Praha: Pistorius & Olšanská.
- Sorokin, Vladimir. 2017. *Manaraga*. Praha: Pistorius & Olšanská.
- Šljakov, Aleksej. 2020. „Obraz nomadizma v rossijskoj dejstviteľ'nosti.“ *Przeгляд wschodnioeuropejski* 11, č. 2: 63–72.
- Změlík, Richard. 2015. „Kvantitativně-korpusová analýza a literární věda.“ *Academia.edu*. https://www.academia.edu/44112636/Kvantitativn%C3%AD_a_korpusov%C3%BD_v%C3%BDzkum_v_liter%C3%A1rn%C3%AD_v%C4%9Bd%C4%9B_mo%C5%BEnosti_a_p%C5%99%C3%ADstupy.
- Změlík, Richard. 2018. „Kvantitativní a korpusový výzkum v literární vědě: možnosti a přístupy.“ *Slovo a slovesnost* 79, č. 1: 47–65.

Mgr. Michaela Pešková, Ph.D.
katedra ruského jazyka
Fakulta pedagogická
Západočeská univerzita v Plzni
Veleslavínova 42
301 00 Plzeň
Česká republika
peskova@krf.zcu.cz